

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti

Ivana Petrinić

Suvremene srednjoškolske knjižnice – primjer Gimnazije Pula

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Jadranka Lasić-Lazić, red. prof.

Zagreb, 2015.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. PROSTORNI UVJETI - BITAN PREDUVJET ZA KVALITETAN RAD.....	2
1.1. Moć ugodnog ambijenta	3
1.2. Školska knjižnica kao promotor aktivnih oblika učenja - Medionauti	4
2. SUVREMENA ŠKOLSKA KNJIŽNICA.....	6
2.1. Djelatnosti i zadaće suvremene školske knjižnice	7
2.2. Uloga školskog knjižničara u društvu brzih promjena	8
2.3. Komunikacijske vještine i komunikacijske tehnologije	10
3. PROGRAM KNJIŽNIČNO-INFORMACIJSKOG OBRAZOVANJA.....	12
3.1. Čitalačka pismenost.....	14
3.2. Informacijska pismenost.....	15
3.3. Kulturna i javna djelatnost.....	17
4. PRONALAZENJE SMISLA U INFORMACIJAMA OPTEREĆENOM SVIJETU	19
4.1. Istraživačko učenje – put prema učenju za 21. stoljeće	20
4.2. Kapacitet za prilagodbu europskim standardima	21
4.3. Školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika	22
5. NEGATIVNA PERCEPCIJA ŠKOLSKOG KNJIŽNIČARA	24
5.1. Posljedice dugogodišnjeg financijskog zanemarivanja	25
6. MARKETING U ŠKOLSKIM KNJIŽNICAMA	27
6.1. Promidžbene aktivnosti knjižnice pulske gimnazije.....	28
6.2. Popularna kultura u školskim knjižnicama.....	29
ZAKLJUČAK	31
LITERATURA.....	32

UVOD

Tema ovog diplomskog rada su suvremene srednjoškolske knjižnice odnosno školske knjižnice u suvremenom svijetu, s posebnim osvrtom na knjižnicu pulske gimnazije, čiji će se rad uspoređivati s važećim standardima u svakom poglavlju. Aktualna literatura te ostali vrijedni izvori informacija na mrežnim stranicama poslužit će kako bi se odmah na početku pružio uvid u temelj bez kojeg kvalitetan rad suvremene školske knjižnice nije moguće ostvariti, a to je – ugodan prostor. Na primjeru pulske gimnazijske knjižnice prikazat će se moć entuzijazma, timskog rada i kvalitetne komunikacije u podizanju postojećih standarda na višu razinu usprkos skromnim financijskim sredstvima. Budući da su prostorni i tehnički uvjeti omogućili realizaciju različitih aktivnih oblika učenja, istaknut će se projekt koji je privukao najviše učenika zasićenih *ex cathedra* nastavom u školi – Medionauti.

U trećem poglavlju slijedi kratak pregled djelatnosti i zadaća suvremenih školskih knjižnica. Govorit će se i o ulozi školskog knjižničara u novom vremenu, kao i važnosti komunikacijskih vještina te komuniciranja posredstvom informacijsko-komunikacijskih tehnologija koje učenici svakodnevno koriste. U četvrtom poglavlju govorit će se o neposrednom uključivanju školske knjižnice u školski kurikulum kroz program knjižnično-informacijskog obrazovanja. Svako će se područje kroz koje se spomenuti program ostvaruje – čitanje, informacijska pismenost te kulturna i javna djelatnost – detaljnije analizirati. O istraživačkom pristupu učenju kao pripremi učenika za cjeloživotno učenje, kapacitetu hrvatskih školskih knjižnica za prilagodbu europskim standardima te važnosti organiziranja slobodnog vremena učenika, u čemu školske knjižnice imaju veliku ulogu, govorit će se u petom poglavlju. U šestom poglavlju analizirat će se negativna percepcija školskih knjižničara, uzroci koji su do takve percepcije doveli te prijedlozi za mijenjanje stavova koji loše utječu na profesiju školskih knjižničara. U posljednjem, sedmom poglavlju, istaknut će se važnost marketinga i popularne kulture u promociji školskih knjižnica.

Ako je knjižnica rezultat kulturne zrelosti svake sredine, onda se za pulsku gimnazijsku knjižnicu može svakako reći da je na dobrom putu prema ostvarivanju tog univerzalnog cilja.

1. PROSTORNI UVJETI - BITAN PREDUVJET ZA KVALITETAN RAD

U trenutku kada su knjižničari pulske gimnazije započeli svoj pripravnički staž, školske godine 2012./2013., knjižnica pulske gimnazije nije bila obnavljana više od 25 godina. Hladan prostor, oronuli zidovi, gomila prastarih knjiga te nedostatak računala i pristupa internetu privlačio je vrlo malo učenika i nastavnika. Knjižničari pripravnici nisu se htjeli pomiriti sa zatečenom situacijom niti čekati da dobiju potrebne uvjete kako bi školska knjižnica postala kulturno i informacijsko središte škole te im je, već na samom početku profesionalnoga rada, nakon uvida u stanje prostora i građe, vizija bila zapuštenu školsku knjižnicu učiniti ugodnim prostorom za boravak i učenje.

Prije obnove prostora obavljena je revizija i otpis knjiga. Otpisano je više od dvije tisuće dotrajalih, oštećenih i, zbog zastarjelih podataka i informacija, u potpunosti neupotrebljivih knjiga. Od neizmjerne pomoći kod selekcije knjiga za otpis knjižničarima pripravnicima bila je voditeljica matične službe za školske knjižnice Liana Diković. Tek nakon revizije i otpisa knjiga moglo se započeti s preuređenjem prostora knjižnice budući da se u desetljećima zapuštenom prostoru nije mogla ostvariti „snažna obrazovna uloga školske knjižnice koja se mora odražavati u njezinom izgledu, namještaju i opremi“.¹

U školskoj godini 2013./2014. knjižnica Gimnazije Pula prošla je kroz kompletnu restauraciju prostora – rušenje zidova zapuštenog marendarija (koji je pretvoren u čitaonicu), pripremu zidova i ličenje cjelokupnog prostora te postavljanje laminata u novoj čitaonici i predvorju knjižnice. Knjižničari su se entuzijastično prihvatili preuređenja s ciljem približavanja standardima za rad školskih knjižnica koji naglašavaju nužnost osiguravanja ugodnog prostora za kvalitetan rad. Cjelokupan projekt realiziran je volonterskim radom knjižničara, profesora, učenika i roditelja.² Dio financijskih sredstava za osiguravanje materijala za restauraciju prikupljen je prodajom otpisanih knjiga, a dio je izdvojen za knjižnicu iz proračuna škole.

¹ Saetre, T.P., Willars, G. 2004:13

² Petrinić, I., Vujačić, N. (2014.). Izvješće o radu školske knjižnice. U Gimnazija Pula: *Izvješće o radu na kraju školske godine 2013./2014.* str. 26-27. Pula: Gimnazija Pula. Preuzeto s: http://gimnazija-pula.skole.hr/upload/gimnazija-pula/images/static3/1687/attachment/izvjesce_na_kraju_sk_god_-2014-pdf. (20. 10. 2015.)

1.1. Moć ugodnog ambijenta

Donedavno zapuštena školska knjižnica pulske gimnazije danas posjeduje ugodno uređeno i osvjetljeno predvorje, prostoriju za smještaj građe u slobodnom pristupu te dvije multifunkcionalne prostorije veličine 40-ak četvornih metara koje se po potrebi mogu pretvarati u prostorije za prikazivanje dokumentaraca, održavanje radionica, izložbi i raznih učeničkih i nastavničkih PowerPoint prezentacija. Predvorje knjižnice sa stolicem, foteljama i uređenim fondom starih knjiga u zatvorenoj vitrini omogućava pak ugodno opuštanje uz časopise ili knjigu svim članovima školske zajednice. Pult za knjižničare bio je prevelik financijski zalogaj, no knjižničari-pripravnici osmislili su ga sami restauriranjem starih stolova nekadašnje administrativne službe. U jednoj od spomenute dvije prostorije nalazi se računalo s projektorom i uređenom zbirkom školskih časopisa, a u drugoj je smješteno šest računala različitih operativnih sustava s pristupom internetu za korisnike, dva računala za knjižničnim pultom te *all in one* printer-skener. U potonjoj je prostoriji učenicima nadohvat ruke tiskana referentna zbirka te zbirka knjiga tzv. zabavne književnosti, uglavnom suvremenih stranih i hrvatskih autora raznih žanrova, koje, otkad su istaknute, sve više učenika primjećuje, rado čita te na kvalitetniji i kreativniji način provodi svoje slobodno vrijeme.

Cilj da ugodan ambijent te knjige koje vole čitati u slobodno vrijeme već kod učenika prvih razreda stvore naviku dolaženja, a ostale učenike, nastavnike i članove školske zajednice potakne na češće korištenje i kvalitetniju suradnju s knjižničarima – uspješno je ostvaren. Nov, ugodan ambijent, u kojem su se počeli organizirati različiti drugačiji oblici učenja, zaintrigirao je sve više učenika. Knjižnica pulske gimnazije posljednje dvije godine zaista postaje informacijsko, medijsko, kulturno i komunikacijsko središte škole, mjesto u kojem se učenici (i nastavnici) rado druže i surađuju te aktivno uče u grupama i samostalno.

Budući da su knjižničari u suradnji s učenicima reciklirali sva stara računala i na njima instalirali slobodan (i besplatan) GNU/Linux operativni sustav (za što su pohvaljeni s Instituta „Ruđer Bošković“) te tijekom postupne prilagodbe knjižnice standardima ostvarili odličnu suradnju s nekim predmetnim nastavnicima, u knjižnici su se u suradnji s nastavnicima počela organizirati različita predavanja, radionice, projekcije igranih i dokumentarnih filmova, izložbe, kvizovi. Ugodan prostor u kombinaciji s informiranjem učenika (i nastavnika)

o uslugama koje im školska knjižnica može pružiti učinio je da učenici u knjižnicu dolaze i kada ne moraju – što knjižničarima pruža mogućnost za poučavanje ili pak uključivanje učenika u različite projekte.

Rad školskih knjižničara ne može se vrednovati na isti način i po istim kriterijima kao i u ostalim vrstama knjižnica jer školske knjižnice imaju specifičnu ulogu te je stoga specifično i vrednovanje njihovih uspješnosti. No, ukoliko se vrednuje prema reakcijama maturanata poput „zašto ste sve ovo napravili tek sada kada odlazimo“, knjižničari pulske gimnazije mogu s pravom reći da su svoju (suvremenu) ulogu počeli ostvarivati. U tome im je svakako pomogao studij bibliotekarstva kao i redovno stručno usavršavanje na županijskim stručnim vijećima i Proljetnim školama, upoznavanje s brojnim fantastičnim primjerima dobre prakse kolega školskih knjižničara, kao i samostalno usavršavanje uz bogatu stručnu literaturu i zbornike Proljetnih škola.

1.2. Školska knjižnica kao promotor aktivnih oblika učenja - Medionauti

Prostorni i tehnički uvjeti te adekvatna opremljenost informatičkom i mrežnom opremom bitan su preduvjet za realizaciju različitih aktivnih oblika učenja u knjižnici kojima je cilj stjecanje trajnih i upotrebljivih znanja. Budući da će upravo takvi načini učenja učenike pripremiti za život i rad u kompleksnim informacijskim okruženjima, knjižničari pulske gimnazije pokušali su osigurati sve preduvjete kako bi učenici u svojoj knjižnici mogli aktivno učiti. Upravo u doba interneta škola i školska knjižnica, kao nužan dio škole informacijskog doba, itekako su potrebni učenicima. „Znanje o tome kako pristupiti informacijama postaje važnije od informacija samih, koje zastarijevaju velikom brzinom.“³ Želimo li učenike odgojiti i osposobiti za aktivno sudjelovanje u društvu, treba ih osposobiti i za kritičko te kreativno razmišljanje koje će im pomoći da se lakše snađu u bujici informacija, a vrlo je važno i – medijski ih opismeniti. „Medijski pismena osoba treba znati vrednovati, ali i stvarati nove sadržaje te ih slati putem nekog medija.“⁴

U pulskoj se gimnazijskoj knjižnici provode razni oblici aktivnog učenja kojima je cilj razvijanje različitih vrsta pismenosti neophodnih za život i rad u suvremenom svijetu, no

³ Špiranec, S., Banek-Zorica, M. 2008:15

⁴ Stropnik, A. 2013:27

detaljnije će se u ovom poglavlju istaknuti jedan koji je privukao brojne učenike zasićene *ex cathedra* nastavom u školi. Riječ je o razvijanju medijske pismenosti, koja je pak usko vezana uz temelj suvremene pismenosti – informacijsku pismenost. Budući da smo okruženi medijima te svakodnevno bombardirani informacijama u kojima se danas teško snalaze i odrasli, a posebno djeca, neophodno je usvojiti niz znanja i vještina potrebnih za razumijevanje medijskih sadržaja. Od školske godine 2014./2015. u gimnazijskoj se knjižnici počeo održavati niz radionica o medijskoj pismenosti i civilnom društvu. Radionice pod nazivom „Medionauti“ – inače projekt Pulske filmske tvornice koji se ostvaruje u suradnji s tri srednje škole – uobličavaju se u polusatne emisije koji mladi stvaraju za mlade. Zasad je pripremljeno pet emisija, a osim na webu škole, svi zainteresirani mogli su ih pogledati i na lokalnoj TV Istri te Novoj TV. Budući da je riječ o edukacijskom procesu koji se snima dok se događa, „Medionauti“ su više radionica nego televizijska emisija. Poanta je bila upoznati mlade s pozitivnim i negativnim stranama medija, potaknuti ih na kritičko promišljanje te ih, na koncu, naučiti proizvodnji medijskih poruka. Učenici su sudjelovali u cjelokupnom procesu izrade emisije kao istraživači, glumci, montažeri.⁵ Prvih pet polusatnih emisija, koje obrađuju problematiku diskriminacije homoseksualnih osoba, utjecaja medija na mlade, prava na privatnost, korupcije i prava na obrazovanje snimljeno je upravo u školskoj knjižnici pulske gimnazije koja je za to prethodno osigurala adekvatne prostorne uvjete i opremu (računala, pristup internetu). Od samog početka, uz knjižničare i članove Pulske filmske tvornice, u projekt je uključena i profesorica sociologije te, naravno, učenici Gimnazije Pula. Na taj je način iskorišten potencijal školske knjižnice i ostvarena suradnja između nastavnika i školskog knjižničara te udrugom koje se bavi mladima – Pulskom filmskom tvornicom.

⁵ GradPula.com. Predstavljeni 'Medionauti'. U GradPula.com – nezavisni portal, Internet plus d.o.o., 19.5.2015. Preuzeto s: <http://www.gradpula.com/vijesti/predstavljeni-medionauti/> (2. 6. 2015.).

2. SUVREMENA ŠKOLSKA KNJIŽNICA

Školska se knjižnica u Standardu za školske knjižnice, jednom od dokumenata na kojima se temelji njen rad, definira kao „organizirana zbirka knjižne i neknjižne građe koja kroz djelatnost knjižničnog osoblja nabavlja, obrađuje, čuva i daje na upotrebu građu radi zadovoljavanja obrazovnih, kulturnih, informacijskih i stručnih potreba korisnika i permanentnog obrazovanja“.⁶ Budući da su školske knjižnice, za razliku od svih ostalih knjižnica, u samom korijenu dva sustava: knjižničarskom i odgojno-obrazovnom, i jedan i drugi svoju uspješnost duguju velikim dijelom upravo školskoj knjižnici,⁷ sastavnom dijelu odgojno-obrazovnog sustava, koji je izravno uključen u nastavne i izvannastavne aktivnosti.

Školska je knjižnica na raspolaganju svim članovima školske zajednice – učenicima, nastavnicima i ostalom administrativnom i tehničkom osoblju, kojima nudi raznolike izvore informacija i znanja, no njeni najvažniji korisnici su učenici, budući aktivni sudionici društva. Zbog zahtjeva novog vremena, novih tehnologija i novih načina komuniciranja školske knjižnice u suvremenom društvu mijenjaju sadržaje svojih aktivnosti te odavno nisu mjesta namijenjena tihom individualnom radu u kojima se (samo) zadužuju i razdužuju lektire, već su „dobro opremljene, imaju bogat i raznovrstan fond, razvijene aktivnosti za stjecanje osnova za cjeloživotno učenje i pismenost, razvijaju radoznalost i potrebu za čitanjem i dostupne su svima“.⁸ U takvim knjižnicama, središnjim informacijskim mjestima u školskoj zajednici, koje su neophodne u odgoju i obrazovanju jer osposobljavaju učenike da postanu aktivni građani koji samostalno pronalaze, vrednuju i koriste informacije, mogu se zapošljavati samo knjižničari profesionalci.

Sve više školskih knjižnica danas ima osnovne preduvjete za razvijanje raznovrsnih programa i usluga: odgovarajuću materijalnu opremu i kompetentnog knjižničara, ali put do prostora koji zaista odgovara suvremenim standardima, aktualnog i raznovrsnog fonda koji u potpunosti prati suvremenu nastavu i izvannastavne aktivnosti uz kvalitetnu tehničku opremljenost – još je dug.⁹

⁶ MZOŠ (2013). Prijedlog Standarda za rad školske knjižnice. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske. Preuzeto s: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice.pdf> (10.9.2015.).

⁷ Kovačević, D., Lovrinčević, J. 2012:18

⁸ Kovačević, D., Lovrinčević, J. 2012:44

⁹ Kovačević, D., Lovrinčević, J. 2012:43

Tradicionalne vještine knjižničara – prikupljanje, organiziranje, pretraživanje i vrednovanje informacija – u suvremenom društvu brzih promjena i gomile lako dostupnih informacija nisu postale suvišne, već se primjenjuju na nove medije i provode na drugačiji način, a sve su važniji i programi rada školskog knjižničara. Stoga napreduju samo one knjižnice koje neprekidno prate potrebe korisnika te one s raznolikim djelatnostima koje se proširuju ulaskom novih tehnologija. Zajednički interes škole, školske knjižnice i cjelokupnog odgojno-obrazovnog sustava i okruženja trebao bi biti razvoj fleksibilne, za nadogradnju otvorene suradnje na temelju razumijevanja zadaća i poznavanja kompetencija.¹⁰

Suvremena školska knjižnica je oslonac i podrška, a usmjerenost na korisnike – koja sadrži plansko i cjelovito djelovanje – odlučujući činitelj uspješnog rada svake knjižnice jer samo će zadovoljan korisnik postati trajan korisnik.¹¹ Zadovoljan je korisnik najbolji nositelj promidžbe i ugleda svake knjižnice – stoga će u budućnosti biti važnije imati što je moguće više zadovoljnih korisnika nego obraditi što je moguće više informacija.

2.1. Djelatnosti i zadaće suvremene školske knjižnice

Tri su djelatnosti školske knjižnice – odgojno-obrazovna, stručna knjižnična djelatnost te kulturna i javna djelatnost. Zadaće suvremene školske knjižnice puno su brojnije. Samo neke od zadaća, prema Standardu za rad školskih knjižnica, su – „promicanje i unapređivanje svih oblika odgojno-obrazovnog rada; stvaranje intelektualnih, materijalnih i drugih uvjeta za učenje; poticanje čitanja; provođenje programa knjižnično-informacijske pismenosti; prikupljanje, obrada, omogućavanje korištenja i pristupa svim izvorima informacija i znanja na tradicionalnim i novim medijima; pomoć učenicima s posebnim potrebama; rad s darovitim učenicima te učenicima pripadnicima nacionalnih manjina; poticanje odgoja za demokraciju“.¹² No tri najvažnije u tzv. društvu znanja su – informacijski opismeniti učenike, osposobiti ih za cjeloživotno učenje te suradnja s nastavnicima.¹³

¹⁰ Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J. 2004:13

¹¹ Kovačević, D., Lovrinčević, J. 2012:9

¹² MZOŠ (2013). Prijedlog Standarda za rad školske knjižnice. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske. Preuzeto s: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice.pdf> (10.9.2015.).

¹³ UNESCO (1999). Manifest za školske knjižnice. Preuzeto s <http://dsz.ffzg.unizg.hr/text/unesco.htm> (8.9.2015.)

Školski knjižničari pulske gimnazije od početka svog pripravničkog staža pomagali su učenicima u razvijanju mnogih kompetencija. Ipak, rad su usmjerili prema razvijanju dviju kompetencija nužnih za snalaženje u suvremenom informacijskom društvu – informacijskom opismenjavanju te poticanju učenika na čitanje. Danas se „znati što nadomješta sa znati gdje i znati kako, tj. vještinama i sposobnošću gdje i kako pronaći rješenje“.¹⁴ Iako je informatička pismenost učenika na zavidnoj razini, učenici „često nemaju razvijene vještine i znanja, ponekad ni volje pronaći informaciju koja će odgovarati njihovom stupnju kognitivnog razvoja“.¹⁵ I u Manifestu za školske knjižnice Saetre i Willars¹⁶ naglašavaju da učenici trebaju postupno razviti sposobnost nalaženja, sintetiziranja i integriranja informacija i novog znanja iz svih predmetnih područja te iz različitih izvora. Stoga je uvođenje i provedba programa informacijskog opismenjavanja jedan od najvažnijih zadataka knjižnice 21. stoljeća.

Osim u razvoju vještina informacijske pismenosti, školski knjižničari imaju važnu ulogu i kod razvijanja vještina čitateljske pismenosti budući da su tehnika čitanja i razumijevanja pročitane bitan preduvjet uspješnog savladavanja školskog gradiva kao i uspješnog procesa cjeloživotnog učenja. „Koncept cjeloživotnog učenja danas je nesumnjivo okosnica svih modernih pristupa obrazovanju. Izvor snažnog zanimanja za takav koncept učenja zacijelo je kriza obrazovanja koja je dijelom uzrokovana pogrešnim nastojanjem škole da svakoga pojedinca dokraja pripremi za život, što je, zbog dinamike i ritma promjena iluzoran cilj.“¹⁷ Dakle, cilj obrazovanja danas više nije obrazovati stručnjaka za profesiju, već osposobiti učenike za učenje tijekom cijeloga života.

2.2. Uloga školskog knjižničara u društvu brzih promjena

Knjižničar novog vremena – vremena u kojem je jedino promjena stalna, trebao bi biti obrazovani profesionalac koji temeljito poznaje svoje područje te je svjestan svoje misije i vrijednosti u društvu. Profesionalnost podrazumijeva primjenu predloženih smjernica za rad, koje su temeljne za osobni razvoj. Kako bi obrazovao druge, pobudio interes za čitanjem, informiranjem, upoznavanjem novih tehnologija ili novih modela učenja te usadio u učenicima pozitivan stav prema cjeloživotnom obrazovanju, knjižničar se danas mora

¹⁴ Špiranec, S., Banek-Zorica, M. 2008:13

¹⁵ Kovačević, D., Lovrinčević, J. 2012:35

¹⁶ UNESCO (1999). Manifest za školske knjižnice. Preuzeto s: <http://dsz.ffzg.unizg.hr/text/unesco.htm> (8.9.2015.)

¹⁷ Špiranec, S., Banek-Zorica, M. 2008:14

kontinuirano profesionalno usavršavati. Nove usluge suvremenih školskih knjižnica – knjižnica novog tisućljeća – od knjižničara traže izvrsno poznavanje različitih izvora znanja i novih informacijsko-komunikacijskih tehnologija.

Iako je nositelj djelatnosti suvremene školske knjižnice školski knjižničar, koji bi trebao razumjeti potrebe svojih korisnika, plan i program školskog knjižničara dio je plana i programa rada škole. Zahtjevi koji se stavljaju pred knjižničara vrlo su visoki, od knjižničara se očekuje da nadomjesti „nedostatke drugih odgovornih za odgoj i školovanje mladih“,¹⁸ no knjižničar nikada ne smije djelovati sam, već u procese svoga djelovanja treba uključiti nastavnike, stručne suradnike, ali i partnere u široj zajednici i roditelje. Na taj će način stvoriti najpovoljnije uvjete za poticajno odgojno i radno okruženje u školskoj knjižnici jer se ni najbolji teorijski postavljen program rada ne može realizirati bez školskog knjižničara.¹⁹ Stoga je on ključan i kao stručnjak i kao osoba. Knjižnice, posebno školske, imaju veliku ulogu u obrazovanju koje postaje važno za sveukupno obrazovanje i napredak u poslu uopće.²⁰

Kvalitetni programi školskih knjižnica potvrdit će da je ona važna podrška nastavi i temelj moderne preobrazbe nastave i učenja. Kako bi išli ukorak s razvojem novih tehnologija te djelotvorno obavljali svoje poslove, knjižničari se moraju konstantno usavršavati jer informacija koju će korisnik dobiti ovisi jedino o njihovim i znanjima.²¹ Samo dobro educirani knjižničari omogućavaju da korisnik dobije potrebnu informaciju.²² Danas je, primjerice, vrlo poželjna vještina organiziranja znanja na mrežnim stranicama knjižnice kao i na društvenim mrežama, o čemu će biti više riječi u idućem poglavlju. Budući da nove informacijske tehnologije omogućavaju nove načine stvaranja, korištenja i traženja informacija, od knjižničara se zahtijeva i odlično poznavanje informacijsko-komunikacijskih tehnologija kako bi i u suvremenom društvu i dalje bili posrednici između korisnika i informacija. Knjižničari ne mogu samo pratiti što se događa, već moraju prednjačiti u znanju o novim načinima i pristupima informacijama.²³

Permanentno stručno usavršavanje važno je i uzmemo li u obzir generacijske razlike te odrastanje mladih u elektroničkom okruženju. Kako se razlika u vladanju informatičkom

¹⁸ Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J. 2004:18

¹⁹ Kovačević, D., Lovrinčević, J. 2012:26

²⁰ Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J. 2004:13

²¹ Stropnik, A. 2013:48

²² Stropnik, A. 2013:46

²³ Stropnik, A. 2013:45

vještinom ne bi osjetila, knjižničari trebaju učiti brže i više. Osim profesionalne edukacije, svoje programe i usluge moraju prilagođavati novim potrebama korisnika. Za posao suvremenog školskog knjižničara potrebne su i izvrsne međuljudske vještine.²⁴ Knjižničari bi trebali biti otvoreni prema promjenama, kritični prema svom radu, trebali bi posjedovati istraživački duh te biti spremni na razmjenu iskustava.

2.3. Komunikacijske vještine i komunikacijske tehnologije

U pulskoj gimnaziji, školi s 800-tinjak učenika, zaposlena su dva stručna suradnika-školska knjižničara koji svoje odluke donose u suradnji s ravnateljicom, nastavnicima i stručnim suradnicima. Kako bi knjižnica s dvoje knjižničara uspješno ostvarivala svoju misiju te bila potpora nastavi od neizmjerne je važnosti komunikacija između kolega knjižničara kao i njihova komunikacija s učenicima, nastavnicima, roditeljima te ostalim članovima školske zajednice, kao i ustanovama koje se bave obrazovanjem djece i mladih, s kojima školski knjižničari redovito surađuju. Naglasak je na otvorenoj i jasnoj komunikaciji, a zadaće se raspoređuju planski s obzirom na afinitete knjižničara. Budući da školskog knjižničara moraju krasiti brojne kompetencije, a nemoguće je da svaku izražava na potpun način, knjižnice u kojima su zaposlena dva djelatnika, odnosno dva knjižničara profesionalca, mogu svakako pridonijeti boljem uspjehu učenika.

Komunikacijske vještine pomažu uspostavljanju ugodne radne atmosfere, pridonose kvalitetnoj suradnji i kvalitetnim rezultatima u odgojno-obrazovnom procesu. Međutim, ne treba zanemariti ni mogućnosti koje pruža internet, koji omogućava još bržu i izravniju komunikaciju u mediju koji je mladima blizak i dostupan svakodnevno²⁵. Knjižničari pulske gimnazije školske godine 2015./2016. odlučili su stoga otići korak dalje. Kako bi odgovorili na potrebe svojih korisnika, objavit će mrežnu stranicu knjižnice pulske gimnazije te svoje aktivnosti, program i događanja oglašavati i tim putem. Budući da je internet učenicima vrlo blizak i svakodnevno dostupan medij, knjižničari su se, u razgovoru s učenicima te razmatrajući koji medij mladi najviše danas koriste, odlučili za izradu mrežne stranice. Važna karakteristika mrežnih stranica za mlade je interaktivnost koja pruža mogućnost izražavanja vlastitog mišljenja, ali i sudjelovanja u stvaranju mrežnih stranica.²⁶ Stoga je interaktivna

²⁴ Kovačević, D., Lovrinčević, J. 2012:140

²⁵ Stropnik, A. 2013:97

²⁶ Stropnik, A. 2013:103

mrežna stranica u potpunosti izrađena u suradnji s učenicima. Zasad je na adresi knjižnica.eu.pn pripremljena testna stranica na kojoj se nalaze dvije aplikacije.

Jedna aplikacija služi za pretraživanje online referentne zbirke (uključene su sve online enciklopedije i leksikoni), a druga pomaže u rješavanju problema iz domene prirodnih znanosti (matematike, fizike, kemije i biologije) te je povezana s tražilom WolframAlpha. Stranica je povezana i s Facebook grupom školske knjižnice. Učenicima su na stranici ponuđene i korisne upute o, primjerice, pisanju referata, eseja, izradi umnih mapa i slično. Stranice sadrže i online katalog školske knjižnice kako bi učenici imali uvid u knjižni fond. Učenici će putem mrežne stranice biti obaviješteni i o prethodnim te budućim projektima koji će se održavati u školskoj knjižnici te na taj način biti informirani te potaknuti da u njima sudjeluju. Mrežna stranica bit će prilagođena pametnim telefonima, tabletima i ekranima visoke rezolucije poput televizora.

Za informiranje i komunikaciju s korisnicima knjižnice danas se knjižničari mogu poslužiti i uslugama društvenog umrežavanja. Budući da je Facebook prisutan u svakodnevnom životu mladih, knjižnice na svojim stranicama mogu objavljivati knjižnične usluge te najavljivati programe i tim se putem obraćati mladima, posebno onima koji ne borave puno u prostoru školske knjižnice. S obzirom na to da održavanje mrežnih i Facebook stranica zahtijeva angažman knjižničara, idući korak tijekom ove školske godine bit će izrada Facebook stranice.

3. PROGRAM KNJIŽNIČNO-INFORMACIJSKOG OBRAZOVANJA

Danas je, u kontekstu nacionalnog, ali i školskog kurikulumu, temeljna uloga školske knjižnice osposobljavanje učenika za cjeloživotno učenje. Tu ulogu školske knjižnice ostvaruju kroz tri područja programa knjižnično-informacijskog obrazovanja – razvijanje čitalačke pismenosti, informacijske pismenosti te kulturnu i javnu djelatnost. Budući da školski knjižničari u nastavnom planu i programu rada još uvijek nemaju određenu satnicu za realizaciju programa knjižnično-informacijskog obrazovanja učenika, realiziraju ga u suradnji s nastavnicima te sadržaje svoga rada ostvaruju timskim radom.²⁷ Program knjižnično-informacijskog obrazovanja učenika morao bi se kontinuirano provoditi u srednjim školama jer se bez posjedovanja temeljnih kompetencija koje se ostvaruju kroz spomenuti program neće moći ostvariti ni temeljni cilj odgojno-obrazovnog sustava – obrazovanje učenika za cjeloživotno učenje. Stoga je velika odgovornost na profesiji koja ta znanja posjeduje. Nažalost, mnogi se nastavnici i dalje drže tradicionalnog načina rada i plana koji moraju proći te boravak učenika u knjižnici ne smatraju korisnim. Iako ih je sve više spremno u suradnji s knjižničarima ići prema ostvarenju temeljnog cilja, i dalje je previše onih koji nerado puštaju učenika u knjižnične prostore te nerado sudjeluju u osmišljavanju aktivnih oblika učenja. Više o uzrocima takvih stavova govorit će se u idućem poglavlju.

Cilj knjižnice Gimnazije Pula je da bude dio škole suvremenog, informacijskog doba te potpora u ostvarenju odgojno-obrazovnih ciljeva, a školski knjižničar suradnik u kreiranju škole koja će omogućiti učenicima da uče putem raznih izvora informacija i kroz različite oblike aktivnog učenja. Budući da su mladi danas izloženi raznim utjecajima izvan obavezne škole, potrebne su im nove kompetencije. „Za postizanje tih drugačijih sposobnosti, potrebno je i drugačije učiti, učiti na novi način – u dinamičnim situacijama, znati selektirati informacije, znati povezati informacije iz raznih područja, znati organizirati i primijeniti svoje znanje. U okviru djelatnosti školske knjižnice to znači prakticirati učenje kroz: istraživački rad, školske projekte, korelacijske nastavne sadržaje.“²⁸

U društvu u kojem se znanje neprestano razvija, a učenje postaje cjeloživotno, razvijanje čitalačke i informacijske pismenosti trebalo bi počinjati upravo u školskoj knjižnici.

²⁷ Kovačević, D., Lovrinčević, J. 2012:135

²⁸ Kovačević, D., Lovrinčević, J. 2013:25

„Stalno učenje i stalno stručno usavršavanje potreba je svakog pojedinca, svake struke i institucije u kojoj je uposlen. U tom kontekstu i obrazovanje kroz knjižnice, posebno školske, postaje sve značajnije.“²⁹ Razvoj svih vrsta pismenosti usko je povezan s cjeloživotnim učenjem, s postizanjem boljeg uspjeha u školi ili na poslu. Do potrebe za cjeloživotnim učenjem doveo je razvoj novih tehnologija, medija i izvora na kojima se mogu pronaći informacije. Iako se naziva učenjem, svrha mu je usavršavanje, odnosno cjeloživotni razvoj znanja i vještina pojedinca kako bi se što lakše i brže prilagodio promjenama koje se događaju u društvu. „Informacijski bum pružio je nebrojene mogućnosti te promijenio znanja i sposobnosti koje su učenicima i studentima potrebni za produktivan život u 21. stoljeću. Kako bi osobno i ekonomski napredovali u komunikacijskom dobu, oni moraju postati vješti konzumenti informacija u čitavom spektru izvora i oblika. U pravo programi školskih knjižnica trebaju pomoći u postizanju tih ciljeva.“³⁰

Znanja koja se usvajaju u namjernom i organiziranom učenju uglavnom su ona znanja koja pripadaju pojedinom predmetu, ali to nisu i ona znanja koja su nam potrebna za život i nisu usvojena na način da budu višestruko primjenjiva. Školska je knjižnica može pružiti više različitih oblika obrazovanja u odnosu na nastavni proces jer je u njoj moguće individualizirati učenje prilagodbom materijala i medija za učenje sukladno sposobnostima i interesima svakog pojedinog učenika, školski knjižničar ne prenosi znanja frontalno, već otvara raspoložive puteve prema raznim spremištima punim znanja.³¹ Knjižnice, dakle, imaju važnu ulogu jer neformalni uvjeti koji imaju bolji učinak od formalne nastave u školama. Također, imaju i fond koji sadrži znanja iz različitih područja te opremljen prostor s pristupom računalima, internetu i mreži informacija. Velika je prednost knjižnice, u usporedbi s ostatkom redovite nastave, i veća sloboda u kreiranju neposredne odgojno-obrazovne djelatnosti. A kako bi mogao planirati te što uspješnije realizirati svoj program knjižnično-informacijskog obrazovanja, školski knjižničar mora dobro poznavati sadržaj rada pojedinih nastavnih predmeta. Knjižničari sami osmišljavaju program knjižnično-informacijskog obrazovanja i upravo o njemu uvelike ovisi uspješnost učenika u školi.

²⁹ Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J. 2004:12

³⁰ Lovrinčević, J., Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Banek-Zorica, M. 2005:46

³¹ Kovačević, D., Lovrinčević, J. 2013:37

3.1. Čitalačka pismenost

Odgaj čitatelja koji (p)ostaju doživotni čitatelji koji doživljavaju književnost te imaju razvijenu sposobnost razumijevanja tekstova na različitim medijima složen je proces koji započinje od malih nogu. Kako bi učenike pripremio za život i rad u stalno promjenjivim uvjetima, školski bi knjižničar kod učenika trebao razvijati sve oblike čitalačke pismenosti, odnosno čitanje različitih vrsta tekstova u različite svrhe, a kako bi u tome bio uspješan, trebao bi i sam aktivno čitati, poznavati izvore znanja i služiti se njima. Trebao bi znati približiti djelo, odnosno kvalitetno uputiti učenika u svijet istraživanja i iščitavanja literature. Samo će takav knjižničar imati uspješne učenike čitatelje.³²

Čitanje s razumijevanjem – informacijsko čitanje – vještina je koja je preduvjet za uspjeh u školi, poslu i životu. Posebno je važno u doba kada nas svakodnevno zatrpavaju sa sve više informacija te je potrebna spretnost u prepoznavanju i primjeni važnih. Nedostaci u čitanju štetni su za ukupan školski uspjeh i mogućnost daljnjeg obrazovanja. Spektr čitalačkih vještina u suvremenom svijetu, neophodan za osobni i društveni razvoj pojedinca, vrlo je širok te, osim tiskanih, uključuje i čitanje digitalnih sadržaja. Čitalačke vještine postaju, dakle, još važnije kada se djeca susreću s tekstovima na internetu. Neograničene mogućnosti elektroničkog povezivanja različitih tekstova mijenjaju tradicionalno razumijevanje teksta. Budući da digitalni oblici teksta zahtijevaju radikalne promjene čitanja, nužno je uputiti učenike u čitanje. Nažalost, digitalna pismenost, odnosno čitanje elektroničkih tekstova, iako je jedna od bitnijih kompetencija, još uvijek nije predmet dovoljnog zanimanja u našem odgojno-obrazovnom sustavu. Međutim, knjižničar profesionalac nadomjestit će i tu manjkavost u sustavu te u svojim programima obuhvatiti i razvijanje digitalne pismenosti.

Neophodno za život u društvu znanja je i sporazumijevanje na materinjem jeziku. I tu knjižničari imaju veliku ulogu i svojim programima mogu značajno pridonijeti boljem izražavanju učenika na materinjem jeziku. Čitanje s razumijevanjem, koje se nastoji povezati s nastavnim sadržajima, važno je kako bi učenici bili osposobljeni povezivati nastavne sadržaje. No čitanje nije samo vitalna potreba, nego i zadovoljstvo – izvor užitka i avanture. Kako bi učenici bili u stanju uživati u lijepim izrazima, savršenoj rječitosti i stilu pisca te

³² Šeligo, B. *Krenimo odgajati čitatelja i stvarati korisnike školske knjižnice*, u: *Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske* (23 ; 2011 ; Osijek): zbornik radova, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2011.

dobrim tekstovima – moraju to naučiti. A kako bi to naučili, knjižničari trebaju stvoriti priliku da učenici naiđu na zanimljive knjige i članke. Školska je knjižnica mjesto gdje se učenik uvodi u svijet knjige i čitanja. Povezivanje čitanja s osjećajima ugone, razvijanje, vještine čitanja iz užitka, što je sve navika koju treba konstantno razvijati, čitanje će prestati biti naporno. U sklopu neposrednog odgojno-obrazovnog rada s učenicima u školskoj knjižnici posebna se pozornost posvećuje razvijanju čitalačkih sposobnosti učenika, sposobnosti djelotvornog čitanja te pomoći pri izboru knjiga i upućivanju u čitanje književnih djela, stručne literature, dnevnih listova, časopisa.³³

Važno je i motivirati učenika na čitanje, a motivaciju pospješuju „razgovori o pročitanoj, rasprave, izmjena čitalačkih iskustava među vršnjacima.“³⁴ Realizaciju programa čitalačke pismenosti kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja moguće je ostvarivati u korelaciji sa svim nastavnim predmetima, kroz individualne ili grupne projekte, predavanja ili radionice. Otkad su knjižničari pulske gimnazije nastavnike i učenike obavijestili o svojim uslugama (putem oglasnih ploča po školi, u zbornici te na vratima školske knjižnice), a jedna od njih je i upućivanje učenika u posebnosti pojedinog književnog djela kako bi ga, razumijevajući kontekst u kojem je nastalo, lakše čitali, učenici spomenutu uslugu sve češće traže, a predmetnim se profesorima vraćaju zadovoljni s obiljem novih informacija. Također, uče raditi u timu, koristeći se novim tehnologijama.

3.2. Informacijska pismenost

Život u informacijskom društvu utjecao je i na pojam nove pismenosti neophodne za život i rad u suvremenom svijetu. Ovisno o mediju, različite su vrste pismenosti neophodne za život u 21. stoljeću – osim informacijske i kritičke, spominju se i informatička, medijska, tehnološka, digitalna, web pismenost.³⁵ Puno je definicija informacijske pismenosti. Najkraće rečeno, informacijska pismenost je sposobnost prepoznavanja, pronalaženja, vrednovanja i korištenja potrebne informacije. Tako ju je definiralo Američko knjižnično društvo 1989. godine.³⁶ Školski knjižničari imaju ključnu ulogu u poučavanju informacijske pismenosti, no

³³ Zovko, M. *Važnost čitanja*, u: *Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske* (23 ; 2011 ; Osijek): zbornik radova, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2011.

³⁴ Šeligo, B. *Krenimo odgajati čitatelja i stvarati korisnike školske knjižnice*, u: *Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske* (23 ; 2011 ; Osijek): zbornik radova, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2011.

³⁵ Stropnik, A. 2013:26

³⁶ Stropnik, A. 2013:28

iako je školska knjižnica idealno mjesto za primjenjivanje raznih aktivnih oblika rada s učenicima kroz koje se taj, danas vrlo važan oblik pismenosti, razvija, ova vrsta pismenosti nije isključivo vezana uz knjižničarsku struku. U suvremenoj školi informacijska se pismenost razvija kao rezultat suradnje nastavnika i školskog knjižničara. Razvijena kompetencija vrednovanja i kritičkog pristupa informacijama iz različitih izvora vrlo je važna za samostalan rad učenika te preduvjet za cjeloživotno učenje.³⁷

Tradicionalno obrazovanje, uglavnom kvantitativno usmjereno na znanje odnosno usvajanje brojnih činjenica, u svijetu s brzim protokom i brzom dostupnošću informacija, više nije primjereno. Učenike više nije dovoljno opskrbiti određenom zalihom znanja, već ih treba i poučiti kako će kasnije koristiti te informacije. Kako bi bili osposobljeni za život u rad u svijetu u kojem se informacije svakodnevno množe, a znanje brzo zastarijeva, učenici moraju razviti sposobnosti kvalitetnog iskorištavanja svoga znanja te prilagodbe složenom i promjenjivom svijetu. Rasterećenje je prvi korak u aktiviranju svih stručnjaka u školstvu – na državnoj, lokalnoj i školskoj razini – timskim djelovanjem, imajući u vidu suvremene spoznaje i kriterije za osuvremenjivanje škole u 21. stoljeću.³⁸

Mnogi su programi informacijskog opismenjivanja utemeljeni na „kompetencijama koje treba imati informacijski pismena osoba – od knjižničara-nastavnika se očekuje da nadomjestite nedostatke drugih odgovornih za odgoj i školovanje mladih“³⁹ Stoga su zahtjevi koji se pred školske knjižničare stavljaju vrlo veliki. Brojni oblici aktivnog učenja - istraživački rad, iskustveno učenje, osmišljavanje umnih mapa, čitanje s razumijevanjem i slično – razvijaju informacijsku pismenost. Knjižničari pulske gimnazije u protekle dvije godine, u suradnji s nastavnicima i stručnim suradnicima, osmislili su programe u koje su uključili sva tri područja knjižnično-informacijskog obrazovanja, koja se međusobno nerijetko isprepliću. U suradnji sa stručnim suradnicima u knjižnici se održavaju predavanja o tome kako učiti i organizirati vrijeme. Učenici uče i kako selektirati te povezati informacije iz različitih područja te organizirati i primijeniti svoje znanje, jezično se opismenjuju te osposobljavaju za usmeno i pismeno izražavanje u nizu različitih društvenih i kulturnih situacija. Također razvijaju socijalne vještine, postaju osposobljeni za međuljudsku suradnju i asertivnu komunikaciju. Aktivan pristup učenja stoga je s razlogom najefikasniji način učenja u 21. stoljeću.

³⁷ Kovačević, D., Lovrinčević, J. 2012:35

³⁸ Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J. 2004:46

³⁹ Lovrinčević, J., Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Banek-Zorica, M. 2005:18

3.3. Kulturna i javna djelatnost

Kulturna i javna djelatnost planirana je u programu rada školske knjižnice u omjeru oko 20 posto, no suvremeni školski knjižničari nerijetko ovu djelatnost spajaju s odgojno-obrazovnom djelatnošću. Budući da u školi aktivnosti kulturne i javne djelatnosti moraju imati i odgojno-obrazovne osobine,⁴⁰ knjižničari pulske gimnazije kulturnu i javnu djelatnost planiraju u suradnji s nastavnicima i stručnom službom imajući u vidu osobne odluke te potrebe i interese korisnika.

Mnogi se oblici spomenute djelatnosti mogu kombinirati s obrazovnim sadržajima iz svih nastavnih programa te se ti programi potom mogu širiti i povezivati. U knjižnici pulske gimnazije od školske godine 2014./2015. održava se program „Poslije škole na dokumentarce u knjižnicu“. Učenike se kroz kratak razgovor uvodi u temu dokumentaraca, a nakon prikazivanja filma, razgovara o dojmovima. Knjižničari uspješno surađuju i s pulskim kinom Valli, koje je 2009. godine pokrenulo program „Film u školi“ kako bi „unaprijedio kvalitetu odnosa obrazovnog sustava naspram filma i filmske umjetnosti“.⁴¹ Izvrsnu suradnju školski knjižničari ostvaruju i sa Sveučilištem Jurja Dobrile, gdje se 24. rujna održala manifestacija Dan Japana u Puli. Manifestaciji su prisustvovali učenici 4. razreda uz pratnju školskih knjižničara.⁴² Dvoje maturanata nakon manifestacije upisalo je na Sveučilištu tečaj japanskog jezika, koji je za zainteresirane građane organiziran u sklopu studija japanskog jezika i kulture, koji se od ove jeseni prvi put počeo izvoditi u Hrvatskoj upravo na Filozofskom fakultetu sveučilišta u Puli. Odličnu suradnju knjižničari ostvaruju i s književnim svratištem „Zvona i nari“ u kojem tijekom godine borave mnogi pisci, koji nerijetko predavanja o svom radu i dojmovima boravka u Istri održavaju u školskoj knjižnici.

Obilježavanje prigodnih obljetnica u gimnazijskoj je knjižnici u proteklih godinu dana zainteresiralo brojne učenike zasićene tradicionalnom nastavom. Budući da se takvi projekti organiziraju u suradnji s predmetnim nastavnicima i manjom grupom učenika i to upravo u školskoj knjižnici, gdje su učenicima nadohvat ruke brojni izvori informacija, ovaj kreativan oblik učenja privlači sve više djece, koja iskustva stečena učeći na drugačiji način uspješno

⁴⁰ Kovačević, D., Lovrinčević, J. 2012:27

⁴¹ Film u školi. Preuzeto s: <http://www.kinovalli.net/o-fus-u> (2. 11. 2015.)

⁴² Petrinić, I. *Japan oduševio gimnazijalce*. Preuzeto s: http://gimnazija-pula.skole.hr/?news_id=900#mod_news (2. 11. 2015.)

primjenjuju na ostale predmete. U suradnji s aktivnom likovne kulture i učenicima u tijeku je osmišljavanje murala koji će krasiti netom obojane bijele zidove predvorja školske knjižnice. Učenici neće odmah krenuti s osmišljavanjem zidne slike, već će se najprije upoznati s radom slavni muralista poput meksičkog slikara Diega Rivere, supruga meksičke slikarice Fride Kahlo, o čijem je životu, odnosno nekim aspektima života, u romanu „Frida ili o boli“ pisala Slavenka Drakulić. Ovaj mali istraživačko-kreativni projekt, koji će uključiti oslikavanje zida, čitanje romana i gledanje filma „Frida“, završit će diskusijom o ljubavi („Je li ljubav bol?“), koja će se upravo na Dan zaljubljenih održati u školskoj knjižnici.

4. PRONALAZENJE SMISLA U INFORMACIJAMA OPTEREĆENOM SVIJETU

Sredinom 20. stoljeća počinje nagli razvoj tehnologije koja mijenja način života i obrazovanja te utječe i na poslovanje svih vrsta knjižnica. Razvojem tehnologije dolazi do novih usluga – mijenja se građa koju knjižnice čuvaju, a nove informacijske tehnologije omogućavaju nove načine stvaranja, korištenja i traženja informacija.⁴³ Promjene su jedina stalna odlika našeg vremena i malo društvenih ustanova može izbjeći procesu promjena pa ni obrazovanje nije iznimka. Pred obrazovnim je ustanovama zadatak osposobljavanja svakog učenika da se nosi s naglim porastom informacija te iskazuje kritički stav u njihovu odabiru. Poanta je pažljivim planiranjem, stalnim nadgledanjem i procjenjivanjem te ciljanim intervencijama dovesti učenike do samostalnog učenja, odnosno pronalaznja smisla u informacijama opterećenom svijetu. O toj je temi u svojoj knjizi „Guided Inquiry“ (Vođeno istraživanje), koju je napisala u suradnji sa svojim kćerima, pisala jedna od vodećih svjetskih stručnjaka u području školskog knjižničarstva – Carol C. Kuhlthau. Vođeno istraživanje je priprema za cjeloživotno učenje, a ne samo priprema za test ili ispit, jer potiče učenika da razmišlja dublje i u vlastitom životu primjenjuje spoznaje do kojih je došao istraživanjem.

Priprema učenika za promjene postaje sve teža jer su suvremena društva u neobično brzom evoluciji. Procjenjuje se da su glavne zadaće ugraditi u obrazovni sustav kreativne pristupe, osposobljavanje za doživotno učenje i stalno stručno usavršavanje te poučavanje usvajanja u praksi primjenjivog znanja. U tom se smislu nerijetko ističe značenje neformalnog obrazovanja, bilo da se ono provodi u okviru škole ili izvan nje. U tom kontekstu, odgoj i obrazovanje koje se provodi kroz knjižnice, osobito školske, postaje sve značajnijim čimbenikom cjelokupnog sustava. Ove promjene nas prisiljavaju da na nov način sagledamo situaciju u obrazovanju, poslovanju i upravljanju. Obrazovne ustanove mogu uspješno uvesti informacijsku tehnologiju samo ako redefiniiraju ulogu učenja. Ako svaki učenik u svakoj prilici može dobiti željenu informaciju, tada glavni zadatak učenja više nije da bude izvorom informacija.⁴⁴

⁴³ Stropnik, A. 2013:23

⁴⁴ Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J. 2004:49

4.1. Istraživačko učenje – put prema učenju za 21. stoljeće

Iako je izvrstan način učenja u svijetu brzih promjena – putem kojeg se razvijaju različiti oblici pismenosti nužni za snalaženje u suvremenom svijetu – istraživanje nije zaseban predmet u školi, već ga vodi tim nastavnika, knjižničara i drugih stručnjaka za predmet s ciljem da učenje bude zanimljivo i poticajno. Budući da nije jednostavno povezati se sa stručnjacima za pojedine predmete, u našim se školama rijetko provodi oblik aktivnog učenja koji Kuhlthau naziva *guided inquiry*.⁴⁵ Idealno bi bilo da je tim voditelja sastavljen od nastavnika, školskog knjižničara i stručnjaka u području koje se istražuje, međutim u našem školskom sustavu to često (još uvijek) nije ostvarivo te su u timu najčešće knjižničar i nastavnik, a oblik učenja ne naziva se vođeno istraživanje, već je riječ o istraživačkom učenju.

Istraživačko učenje sastoji se od više faza, a cjelokupan je proces planiran i nadziran. Počinje odabirom teme, zatim se istražuje šire područje, potom definira užu, slijedi prikupljanje informacija te naposljetku prezentacija. Tijekom svake faze rad učenika usmjeravaju voditelji istraživanja budući da bez vodstva učenici često pristupaju procesu istraživanja kao jednostavnom prikupljanju i prezentiranju podataka koji vodi kopipejstanju s malo pravog učenja. Uz vodstvo, koje je u istraživanje uključeno od početka, učenici se mogu koncentrirati na konstruiranje novog znanja koje će im pomoći da steknu osobno razumijevanje te prenesu naučeno.

Učenici su uključeni u sve faze procesa učenja – od odabira što će istraživati i formuliranja fokusa istraživanja do prezentiranja završnog rada, koji je zapravo dokaz znanja i dubljeg razumijevanja, no naglasak je na procesu, a ne na završnom proizvodu. U pulskoj se gimnaziji prije osiguravanja nužnih prostornih i tehničkih uvjeta ovakav u današnje vrijeme vrlo važan oblik učenja nije mogao provoditi. Iako još uvijek nema dovoljno nastavnika koji bi bili voljni surađivati s knjižničarima u ovakvom obliku učenja, s pojedinim se predmetnim nastavnicama suradnja vrlo uspješno i sve češće ostvaruje te učenici vole učiti na taj način. Budući da su u istraživački proces uključeni i elementi različitih vrsta pismenosti (od čitalačke do informacijske) učenici ih ne svladavaju kao izolirane vještine, već ih koriste u procesu

⁴⁵ Kuhlthau, C. C., *Guided Inquiry: School Libraries in the 21. Century* // *School Libraries Worldwide* : vol. 16, nr. 1, 1-12

istraživanja. Također, budući da uče pomažući jedni drugima i učeći jedan od drugoga, na taj način razvijaju i jedan od važnijih oblika komuniciranja – asertivnu komunikaciju.

4.2. Kapacitet za prilagodbu europskim standardima

Usprkos Nacionalnom okvirnom kurikulumu iz 2010. godine, čije je temeljno obilježje prelazak na kompetencijski sustav i učenička postignuća te je u tom smislu učinjen velik iskorak preobrazbe školskoga sustava prema novim zahtjevima vremena u kojem živimo, istraživačko učenje i dalje se nedovoljno često ostvaruje u našim školama da bi imalo značajnijeg utjecaja na obrazovanje. Puno je razloga za to – nije problem samo u nastavnicima od kojih su neki bez osnovnih vještina nego i u čitavom sustavu. U klimi u kojoj se često od nastavnika stvaraju roboti koji u određenom vremenskom roku moraju ostvariti zacrtani program teško je stvarati timove za vođenu istragu jer rijetko koji nastavnik za takvo što ima vremena. Stoga učenici najčešće staju na pronalaženju činjenica, a vrlo ih malo nastavlja prema analizi i sintezi svojeg razumijevanja tih činjenica.

Svakako, tu i kreativnost samog knjižničara, koji je nažalost najčešće *one man band*, može igrati veliku ulogu. Puno je lakše ostvarivati suvremenu ulogu knjižnice i školskog knjižničara kada na tome rada dva školska knjižničara profesionalca. U Finskoj, zemlji u kojoj ministarstvo određuje ciljeve obrazovanja, škola otkriva puteve do tih ciljeva, a je li cilj postignut ispituje vanjska institucija. U Finskoj škola ima autonomiju. Može li takva škola brzo implementirati promjene? Može! Finska je, primjerice, odlučila da učenici više neće učiti pisana slova. Je li to dobro ili loše pokazat će se kada taj eksperiment završi, ali činjenica je da se ta zemlja prilagođava promjenama u svijetu. Iako smo se u Hrvatskoj uvođenjem NOK-a u škole 2010. približili europskim standardima, činjenica je da se i dalje ne prilagođavamo i dovoljno. Primjerice, suvremeni hrvatski i svjetski autori i dalje nemaju mjesto u školskoj lektiri. No, nova je reforma u tijeku, a, kako sada stvari stoje, pokazuju se naznake da će se puno toga promijeniti na bolje.

Vrlo je važna stavka i kapacitet za prilagodbu. Psihički i financijski isfrustriranom, informatički i informacijski nedovoljno pismenom nastavniku ne može se dati sloboda da se prilagođava. Takav kadar mora izvršavati naredbe jer je to maksimum njihova dosega. Mnogi hrvatski nastavnici, zbog spleta nesretnih okolnosti, stoga nemaju kapaciteta za prilagodbu. Malo je prostora za fleksibilnost i osvježavanje novim temama, a posljedica je program koji je

i dalje nedovoljno rasterećen činjeničnih podataka. Može li jezgru tima za istraživanje činiti nastavnik koji ne poznaje etape u procesu informacijskog istraživanja? U jezgri bi, naime, trebali biti knjižničar i nastavnici koji poznaju taj proces, ali i – što je vrlo važno – imaju te vještine i znanja. Može li nastavnik tehničkog odgoja naučiti učenike napraviti internetske stranice i prezentirati novo znanje? Sigurno ima sve više onih koji to mogu, ali u većini škola takvih stručnjaka još uvijek nema. Kod nas su vrhunac projektor i slajdovi, o životinji koja priča priču koju su učenici istražili zasad možemo samo sanjati.

4.3. Školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika

Suvremene školske knjižnice nisu samo mjesta u kojima se nalaze razni izvori informacija i znanja, već su i mjesta okupljanja i provođenja slobodnog vremena učenika. Mnogi učenici pulske gimnazije su putnici te nerijetko u knjižnici provode vrijeme čekajući autobus. Iako osmišljavanje aktivnosti za slobodno vrijeme učenika nije dovoljno definirano u knjižničarskoj struci, toj važnoj temi posvećena je 22. Proljetna škola školskih knjižničara. „Zadaća je školske knjižnice da informira, obrazuje, odgaja i zabavlja učenike putem raznovrsnih informacija i izvora znanja na različitim medijima, ali i da organizira za njih takve aktivnosti kroz koje će oni postupno upoznati mogućnosti u učenju i provođenju slobodnog vremena u i sa školskom knjižnicom.“⁴⁶

Budući da bi knjižničari koji rade s mladim ljudima trebali razumjeti njihove jedinstvene razvojne potrebe te poznavati mladenačku kulturu i interese kao i građu u svim formatima kojima se mladi danas služe⁴⁷, knjižničari pulske gimnazije redovito provode ankete posredstvom kojih dobivaju informacije o interesima učenika te načinu na koji provode slobodno vrijeme, kao i komunikacijskim alatima kojima se služe. Na osnovu rezultata anketa osmišljavaju aktivnosti za provođenje slobodnog vremena učenika u školskoj knjižnici te u njih ugrađuju elemente knjižnično-informacijskog obrazovanja. Kako bi knjižnica postala najbolje mjesto za učenje i zaista bila „jedna od bitnih pretpostavki funkcioniranja informacijskog društva“⁴⁸, a knjižničar najbolji pomoćnik u pronalaženju informacija i učenju – osim bogatog fonda, ugodnog prostora i opreme – nužno je otkriti i što

⁴⁶ Lovrinčević, J., Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Banek-Zorica, M. 2005:45

⁴⁷ Muller, P., Chew, I. 2009:12

⁴⁸ Čelić-Tica, V., Zovko, M. 2000:236

učenike opušta u slobodno vrijeme te kvalitetno osmisliti aktivnosti za provođenje slobodnog vremena učenika u knjižnici.

Protekle su se školske godine učenici pulske gimnazije odazvali radionici instaliranja Linuxa, u knjižnici su se čitala djela koja učenici vole čitati u slobodno vrijeme, u suradnji s nastavnicima hrvatskoga jezika, likovne kulture, povijesti i etike izrađivali plakati i osmišljavali panoi vezani uz razne obljetnice. Budući da je snalaženje u novoj informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji jedna od važnijih kompetencija školskog knjižničara u informacijskom društvu, knjižničari su, nakon redovne nastave, uvijek su na raspolaganju učenicima kako bi ih upoznali s ulaskom u mrežni svijet znanja, pokazali gdje se i kada trebaju zaustaviti, što pročitati, što zabilježiti. Svi prvi razredi prolaze stoga kroz radionice korištenja tiskane i online referentne zbirke. Na evaluacijskim listićima nerijetko zapišu kako bi rado češće dolazili na predavanja u knjižnicu, što je knjižničarima najbolja motivacija da nastave dalje osmišljavati zanimljive, kreativne i edukativne projekte i radionice koji će učenike pripremiti za život i rad u suvremenom društvu. Sudjelovanjem u projektima i radionicama učenici se potiču na suradničko učenje te uče kako kvalitetno komunicirati. Budući da „suradnja knjižničara i učitelja utječe na postizanje više razine pismenosti, čitanja, učenja, rješavanja problema i savladavanja informacijskih i komunikacijskih vještina učenika“,⁴⁹ knjižničari pulske gimnazije koriste svaku priliku kako bi nastavnike upoznali s mogućnostima koje pruža školska knjižnica i školski knjižničar kako u sklopu planiranja redovne nastave tako i kao osmišljavanja slobodnog vremena učenika.

Kako bi školski knjižničari učenicima mogli ponuditi djelotvorne programe osmišljavanja slobodnog vremena, dobro je uključiti ih u donošenje odluka te planiranje i provedbu njima namijenjenih programa jer oni najbolje znaju što im je primamljivo i korisno.⁵⁰ Učenici mogu izraziti mišljenje o uređenju prostora knjižnice ili programa. Raznovrsni se programi mogu osmisliti u suradnji s učenicima – od razgovora o knjigama i predstavljanja knjiga do čitateljskih debata, informativnih programa koji zanimaju mlade, posjeta poznatih osoba, radionica na kojima podučavaju različite vještine i slično.

⁴⁹ UNESCO (1999). Manifest za školske knjižnice. Preuzeto s: <http://dsz.ffzg.unizg.hr/text/unesco.htm> (10. 6. 2015.)

⁵⁰ Muller, P., Chew, I. 2009:17

5. NEGATIVNA PERCEPCIJA ŠKOLSKOG KNJIŽNIČARA

Dugogodišnja tendencija zapošljavanja neknjižničara u školskim knjižnicama pridonijela je tome da mnogi sudionici odgojno-obrazovnog procesa – od nastavnika preko stručnih suradnika i ravnatelja – ni danas ne poznaju dovoljno (ili uopće) ulogu školske knjižnice i školskog knjižničara. Stoga školska knjižnica još uvijek nema mjesto i status koji joj pripada – niti u školi, niti u okviru knjižničarske struke.⁵¹ No, za to su dijelom odgovorni i sami knjižničari budući da su oni prvi koji bi trebali odašiljati poruku da bez dobre knjižnice i profesionalnog knjižničara nema ispunjavanja ciljeva obrazovanja.

Unazad 30-ak godina školski knjižničari uglavnom nisu imali formalno obrazovanje. Lektiru je mogao izdati i domar. Međutim, visoke zahtjeve struke u današnjem vremenu ne može ispuniti neadekvatno obrazovan knjižničar. No, knjižničarska se zajednica, čak i unutar sebe, uvijek percipirala kroz dvije skupine knjižničara: školske knjižničare na jednoj strani i ostale knjižničare na drugoj strani. Tu se različitost nikada nije dalo objektivno objasniti, no polarizacija ostavlja negativan dojam kada su u pitanju školski knjižničari jer se često govorilo i još uvijek govori o „trenutnom stanju“, a ne zvanju-zanimanju⁵². Činjenica je i da iskustva i percepciju školskoga sustava svi, pa i prosvjetne strukture, stječu i nose iz vremena svoga školovanja. Ta se iskustva teško zaboravljaju i rijetko se prihvaćaju nova. Školska knjižnica kao medijsko središte, kao partner nastavnom procesu i školski knjižničar kao stručni posredni i neposredni suradnik nastavniku i nastavi, nepoznata su obilježja školske knjižnice, čak i za danas stariju generaciju djelatnika u prosvjeti, a samim time i za okružje u kojem škola živi i djeluje⁵³. Teško je ustanoviti pojačava li stereotip niži status školskog knjižničara ili status kreira stereotip. Važno je istaknuti da školski knjižničari nisu posebno priznati niti od svojih korisnika (nastavnik kod učenika uživa puno veći ugled), a nemaju ni status profesionalca u vlastitoj knjižničarskoj struci.

Ni danas nije rijetkost u školskoj, ali i široj zajednici, čuti pitanje – treba li ići u školu da bi netko postao školski knjižničar? Mnogi ne prepoznaju školsku knjižnicu kao važnu komponentu u učenju. Knjižničar je „nevidljiv“ za nastavnike i ostale djelatnike u školi, a razlozi su višestruki – od neupućenosti do neobrazovanosti. Ipak, uz dobre programe rada,

⁵¹ Kovačević-Lovrinčević, 2012:27

⁵² Kovačević-Lovrinčević, 2012:61

⁵³ Kovačević-Lovrinčević, 2012:122

školski knjižničar je druga najvažnija komponenta povećanja objektivne uspješnosti učenika⁵⁴ - i takvi će ga programi nedvojbeno učiniti vidljivim. Dakle, do negativne percepcije školskih knjižničara nije došlo bez razloga.

U knjižnici pulske gimnazije do školske godine 2012./2013. na radnom mjestu stručnog suradnika-školskog knjižničara bili su zapošljavani isključivo neknjižničari. Pulska gimnazija nije ekskluzivan primjer po pitanju nedovoljnog razumijevanja uloge školske knjižnice i školskog knjižničara, ali knjižničari pripravnici dokazali su da „ozbiljan pristup standardizaciji i smjernicama, normiranju i vrednovanju poslova stručnog suradnika školskog knjižničara pridonose jasnijem usmjeravanju i određenju ove profesije.⁵⁵ Status knjižničara pulske gimnazije u protekle se dvije godine ipak promijenio. Knjižničari su najprije učinili vidljivijim prostor školske knjižnice, a potom su o svojim uslugama obavijestili sve članove školske zajednice. Stoga više nisu percipirani isključivo kroz čisto administrativne poslove ili one koje je većina dosad smatrala laganim ili nikakvim poslom pružanja brzih informacija.

Zanimanje za školsku knjižnicu i školskog knjižničara izražava se, dakle, kroz razumijevanje zadaća i poznavanje kompetencija, odnosno njihovo nerazumijevanje i nepoznavanje te bi svojim ciljem i cjelokupnom organizacijom suvremena škola trebala potvrđivati školsku knjižnicu kao njezin integralni dio i tako joj dati osobinu bitnog čimbenika u odgoju i obrazovanju. Knjižničari pulske gimnazije u svakodnevnom radu teže ostvarenju tog cilja.

5.1. Posljedice dugogodišnjeg financijskog zanemarivanja

U prilog negativnoj percepciji ne ide ni sustavno financijsko zanemarivanje školskih knjižničara. I oni najsnalažljiviji knjižničari sve teže i teže dolaze do nužnih financijskih sredstava. Ipak, knjižnica pulske gimnazije mogla bi biti primjer kako ni nedovoljna financijska sredstva ne mogu biti barijera u – prihvaćanju zatečenog stanja i, posljedično, menefregizmu.

Odgojno-obrazovnu zadaću knjižnica ostvaruje izravno (komunikacijom između korisnika i knjižničara) i neizravno (u suradnji s učiteljima i stručnim suradnicima u pripremi i organizaciji nastavnih sadržaja). Aktivna i dobro opremljena školska knjižnica značajno će

⁵⁴ Kovačević-Lovrinčević, 2012:124

⁵⁵ Kovačević-Lovrinčević, 2012:7

utjecati na humanizaciju odgojno-obrazovnog rada, na učenje po mjeri svakog djeteta i njegovo osposobljavanje za doživotno obrazovanje i stalno usavršavanje.⁵⁶

Iako je uloga školske knjižnice od neizmjerne važnosti u informacijskom društvu i mnogi školski knjižničari pokazuju izvanredan angažman u nadomještanju onoga što sustavu nedostaje, „još uvijek je premalo onih koji su svjesni da nema dobrog obrazovanja bez dobre knjižnice te mnogi knjižničari i dalje moraju opravdavati svoje postojanje, a ne samo dokazati vrijednost.“⁵⁷ Dokaz tome je, među ostalim, i dugogodišnje financijsko zanemarivanje školskih knjižnica koje je otežalo ispunjavanje zahtjeva za aktualnošću knjižničnih zbirki. U većini knjižnica diljem zemlje kronično nedostaje knjiga koje su u skladu s nastavnim programom škole te prate kretanja u suvremenoj znanosti i umjetnosti, a nerijetko ni prostori, kao ni oprema, ne udovoljavaju standardu.

„Povijesna ideja o namjenskom financiranju školskih knjižnica trebala bi naći svoje mjesto u financijskom planiranju sredstava kako na republičkoj, tako i na županijskoj razini. Time bi se školskom knjižničaru omogućilo ostvariti jednu od najvažnijih funkcija školske knjižnice – a to je nabava.“⁵⁸ Kako bi suvremene školske knjižnice mogle biti dobro opremljene, imati bogat i raznovrstan fond, kompetentne knjižničare te biti zrcalo škole i kao takve neophodne u odgoju i obrazovanju⁵⁹ potrebna su financijska sredstva. A kako bi knjižničar svojim djelovanjem mogao razvijati programe knjižnično-informacijskog obrazovanja, uspješno realizirati Godišnji plan i program rada, poticati razvoj čitalačke kulture i informacijske pismenosti, te formirati informacijsko središte škole kroz opremanje stručnom literaturom, drugim izvorima znanja i odgovarajućom obrazovnom tehnikom, izrađivati anotacije i tematske bibliografije te poticati učenike i nastavnike na prorađivanje stručne i metodičke literature⁶⁰ – potrebna su određena financijska sredstva.

⁵⁶ Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J. 2004:37

⁵⁷ Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J. 2004:11

⁵⁸ Čelić-Tica, V., Zovko, M. 2000:20

⁵⁹ Kovačević, D., Lovrinčević, J. 2012:44

⁶⁰ Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J. 2004:36

6. MARKETING U ŠKOLSKIM KNJIŽNICAMA

Promidžba knjižnice među učenicima i nastavnicima vrlo je važna. Mnogi učenici ne poznaju usluge koje knjižnica nudi, kao ni opseg ili vrijednost građe koja se u njoj nalazi. Loš dojam ostavljaju i nastavnici te ravnatelji koji ne poznaju niti razumiju ulogu i djelatnosti suvremene školske knjižnice kao ni aktivnosti koje ne pripadaju knjižnici. Kako bi se ta situacija promijenila, školska knjižnica, knjižničari i njihovi programi moraju postati vidljiviji svim članovima školske zajednice, a najviše onima koji su najvažniji korisnici školske knjižnice – učenicima i nastavnicima. Na brojne se djelatnosti knjižnice može marketinški utjecati – od programa rada i poučavanja korisnika do načina korištenja izvora znanja i usluga koje knjižnica pruža. Vrlo je jednostavno – ukoliko o svojim uslugama ne obavještavamo korisnike, oni ih neće ni tražiti. Stoga je školskim knjižnicama čvrsti plan promocije nužan. Marketinške aktivnosti razvijat će obrazovne usluge na način da pobude želju i interes svakog učenika za znanjem.⁶¹

Usluge školske knjižice mogu se promovirati na razne načine – na mrežnim stranicama knjižnice, posredstvom različitih aktivnosti koje mladima daju priliku da pokažu svoje sposobnosti, organiziranjem zanimljivih gostovanja i predavanja. Mogućnosti su različite, a sve one služe kako bismo približili učenike školi i nastavi, od koje se sve više udaljavaju. Nastavnike smatraju zastarjelima i dosadnima, a nastavne predmete opterećene nepotrebnim činjenicama. Učenici su, naime, još uvijek preopterećeni, a učenje treba biti osobnije, fleksibilnije, neovisnije, otvorenije.⁶² Budući da je školska knjižnica mjesto u kojem se uči na drugačiji, učenicima zanimljiviji način, kako bismo ih upoznali s raznim aktivnim oblicima učenja, svoje im usluge moramo predstaviti. Marketinški se može utjecati na program rada, prostor, fond, proračun (financije), usluge. Školski knjižničar treba planirati na koji će način plasirati svoje usluge prvenstveno nastavnicima, koji će u knjižnicu početi upućivati i učenike te tako pomoći školskim knjižničarima potpuno integrirati knjižnicu u nastavni proces. Ukoliko plan profunkcionira, djelatnost školske knjižnice postat će nužnost za sve sudionike, a tada bi i financiranje postalo drugačije⁶³.

⁶¹ Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J. 2004:131

⁶² Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J. 2004:133

⁶³ Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J. 2004:138

Postoje dvije vrste marketinga. Marketing prema unutra (škola) i marketing prema van (šire okruženje). U okviru škole marketingom treba obuhvatiti učenike, nastavnike, ravnatelja, stručnu službu, roditelje te sve ostale djelatnike u školi, a šire okruženje obuhvaća – obrazovni milje te knjižničarsku struku. Ulaganje u obrazovanje je ulaganje u razvoj društva – zato je marketing u školskom knjižničarstvu potreban. Svaka je škola i svaka školska knjižnica drukčija te ne postoje gotovi obrasci izvođenja marketinških aktivnosti. Školski knjižničar stoga programe ne kreira sam, već u timu sa svojim korisnicima – nastavnicima i učenicima.⁶⁴ Zato, što se programa tiče, školska knjižnica ima daleko odgovorniji posao od nastave. Programi za pojedine predmete su uniformirani, a veći dio programa rada školske knjižnice samo u bazi ima zadane ciljeve, a sve ostale knjižničar mora usuglasiti sa specifičnošću pojedine škole.

6.1. Promidžbene aktivnosti knjižnice pulske gimnazije

Već samom adaptacijom prostora te njegovim proširenjem i preuređenjem knjižničari pulske situacije učinili su prostor školske knjižnice vidljivijim, a ubrzo su različitim aktivnostima svojim najvažnijim korisnicima poslali poruku o važnosti knjižnice i njezine djelatnosti. Ugodan prostor školske knjižnice može biti presudan kada je u pitanju korištenje knjižnicom jer se nerijetko ocjene ugodnosti i ljepote prostora poklapaju s razlozima dolaska u knjižnicu.⁶⁵ Kombinacija ugodnog prostora i susretljivog knjižničara te kreativnih djelatnosti od kojih će koristiti imati i nastavnici i učenici – dobitna je kombinacija za koju su se odlučili i knjižničari pulske gimnazije.

Knjižničari pulske gimnazije marketinški su značajno utjecali na svoje usluge i programe u kojima učenici vole sudjelovati. No i dalje pronalaze način na koji bi mogli utjecati na obnovu fonda školske knjižnice. Dolaskom knjižničara-pripravnika fond je bio brojčano bogat, međutim brojčano bogat fond ne znači i kvalitetu fonda, u što su se knjižničari pripravnici uvjerali na samom početku svoga rada. Budući da knjižnica pulske gimnazije ni danas ne posjeduje kvalitetan fond koji može odgovoriti zahtjevima svojih korisnika – učenika i nastavnika, a skroman fond, iako dobro koncipiran, ne može pratiti

⁶⁴ Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J. 2004:137

⁶⁵ Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J. 2004:140

zahtjeve suvremenih potreba korisnika, idući cilj školskih knjižničara je pronaći načine kako bi knjižnica pulske gimnazije postala prepoznatljiva i zbog bogatog i kvalitetnog fonda.

6.2. Popularna kultura u školskim knjižnicama

Često materijali iz popularne kulture (poput stripova, časopisa ili knjiga vezanih uz filmske *blockbustere*) nisu uključivani u školske knjižnice jer se pretpostavljalo da nisu vrijedni čitanja. U gimnazijskoj knjižnici, primjerice, učenici često traže stripove kojih, zasad, uopće nema. Nažalost, nedostatak takvih materijala može negativno utjecati kod napretka učenika u čitanju. Učenicima koji uživaju u čitanju stripova, časopisa ili pak romana prema kojima su ekranizirani filmski *blockbusteri* tekstovi popularne kulture mogu biti značajna odskočna daska prema naprednijim vrstama tekstova⁶⁶. Zabraniti im takve tekstove ili pak ne razgovarati s učenicima o njima značilo bi izgubiti velik broj učenika kojima je čitanje i razvijanje različitih vrsta pismenosti najpotrebnije. U knjižnice je vrlo važno privući upravo učenike koji izbjegavaju čitati, kao i pomoći onima koji nisu savladali osnovnu vještinu čitanja pa stoga gube interes za čitanjem. Popularna kultura ne mora se samo pasivno upijati nego se o interesima učenika, o onome što ih inspirira i u čemu uživaju izvan školskih zidova, može (i mora) razgovarati. Učenici također mogu uživati i u kritici ovih tekstova, no te se vještine ne razvijaju spontano. Mnogi tekstovi popularne kulture mogu poslužiti za uvod u razvoj različitih oblika pismenosti, cjeloživotnog učenja, kritičkog čitanja teksta i uživanja u čitanju, a takve diskusije predstavljaju temelj za razvoj različitih vrsta pismenosti nužnih za život i rad u suvremenom svijetu.

Osmisliti promidžbenu građu koja odražava mladenačku kulturu i interese, a uključuje sport, poznate osobe, ljubav, nove trendove i glazbu⁶⁷ neće samo privući učenike u knjižnicu nego će im odaslati poruku da su dobrodošli. A jednom kad dođu, knjižničari će moći ostvariti svoju misiju, odnosno pripremiti učenike da budu odgovorni potrošači informacija tijekom života, ne samo u knjižnicama, nego ih poticati da bave različitim vrstama tekstova, formata i ideja, stvaranje zbirke tekstova popularne kulture i popratnog materijala od ključne je važnosti. Učenici mogu od školskog knjižničara naučiti da ima mjesta za mnoge vrste

⁶⁶ Friese, E. E. G, *Popular Culture in the School Library: Enhancing Literacies Traditional and New* // *School Libraries Worldwide* : vol. 14, nr. 2, 68-82

⁶⁷ Muller, P., Chew, I. 2009:18

čitanja, da su jedni materijali prikladniji u određenim situacijama, te da je čitanje općenito vrlo važno u životu.

ZAKLJUČAK

Kako bi se temeljna uloga školske knjižnice – osposobljavanje učenika za cjeloživotno učenje, te njena temeljna aktivnost – učenje učenja – uspješno ostvarila nužno je osigurati ugodan prostor, opremiti knjižnice informacijskom opremom te zapošljavati knjižničare profesionalce. Iako se u prostor i fond još uvijek ne ulaže dovoljno te su velike razlike među srednjoškolskim knjižnicama, velik je korak naprijed što danas u školskim knjižnicama mogu raditi isključivo za taj posao obrazovani stručnjaci, osposobljeni pronaći način da knjižnice osuvremene te učiniti da još uvijek nedovoljno prepoznata uloga knjižnice i knjižničara postane prepoznatljivija školskoj zajednici i široj okolini.

Školska knjižnica je mjesto u kojem je učenje temeljeno na istraživanju, rješavanju problema, pretraživanju, upotrebi informacija na svim dostupnim mjestima. Stoga je važno da nudi suvremenu, novu i učenicima privlačnu građu različite tematike. Vrlo je važno da u knjižnici rade knjižničari koji razumiju različite potrebe učenika te zahtjeve promjenjivog nastavnog programa. Knjižnica nije važna samo za nastavni program, nego i za čitanje u slobodno vrijeme učenika. Knjižnice općenito, pa tako i školska, imaju središnje mjesto u intelektualnom i duhovnom životu svakog društva, stoga su školske knjižnice posebno važne u životu školskih zajednica.

Za život i rad u današnjem društvu nije više dovoljna reprodukcija znanja – težimo društvu koje uči. Nova kvaliteta znanja podrazumijeva razvijene vještine prikupljanja informacija, selektiranja, vrednovanja i primjene. Znanje stečeno u školskoj knjižnici temelj je budućeg razvoja učenika i njegovih intelektualnih navika. Ako ne usvoje znanja valjanog odabira, vrednovanja i primjene informacija, neće postati odgovorni i informirani građani koji znaju upravljati informacijama te kritički razmišljati. Zato su vrlo važni programi školskih knjižnica. Ukoliko su oni kreativni, osmišljeni na temelju istraživanja potreba korisnika, ali i ciljeva obrazovnog sustava, korisnici će s užitkom usvojiti potrebna znanja. A zadovoljan korisnik školske knjižnice najbolji je promotor njenih djelatnosti.

LITERATURA

1. Čelić-Tica, V., Zovko, M. *Školske knjižnice danas: Kritične točke školskog knjižničarstva*. Zagreb : Ministarstvo prosvjete i športa, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2000.
2. Film u školi. Preuzeto s: <http://www.kinovalli.net/o-fus-u> (2. 11. 2015.)
3. Friese, E. E. G, *Popular Culture in the School Library: Enhancing Literacies Traditional and New* // *School Libraries Worldwide* : vol. 14, nr. 2, 68-82
4. GradPula.com. *Predstavljeni 'Medionauti'*. U GradPula.com – nezavisni pulski portal, Internet plus d.o.o., 19. 5. 2015. Preuzeto s: <http://www.gradpula.com/vijesti/predstavljeni-medionauti/> (2. 6. 2015.).
5. Kulthau, C. C., *Guided Inquiry: School Libraries in the 21. Century* // *School Libraries Worldwide* : vol. 16, nr. 1, 1-12
6. Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J. *Školska knjižnica – korak dalje* : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2004.
7. Kovačević, D., Lovrinčević, J. *Školski knjižničar*. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2012.
8. Lovrinčević, J., Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Banek Zorica, M. *Znanjem do znanja: Prilog metodici rada školskog knjižničara*. Zavod za informacijske studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2005.
9. Muller, P., Chew, I. *Smjernice za knjižnične usluge za mladež*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.
10. MZOŠ (2013). *Prijedlog Standarda za rad školske knjižnice*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske. Preuzeto s: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice.pdf> (10.9.2015.).
11. Petrinić, I. *Japan oduševio gimnazijalce*. Preuzeto s: http://gimnazija-pula.skole.hr/?news_id=900#mod_news (2. 11. 2015.)

12. Petrinić, I., Vujačić, N. Izvješće o radu školske knjižnice. U Gimnazija Pula: *Izvješće o radu na kraju školske godine 2013./2014.* str. 26-27. Pula: Gimnazija Pula. Preuzeto s: http://gimnazija-pula.skole.hr/upload/gimnazija-pula/images/static3/1687/attachment/izvjesce_na_kraju_sk_god_-2014-pdf. (20. 10. 2015.)
13. Saetre, T. P., Willars, G. *IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
14. Stančić, D. *Slobodno vrijeme korisnika školske knjižnice – izazov školskome knjižničarstvu*, u: *Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske* (22 ; 2010 ; Zagreb): zbornik radova, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2010.
15. Starčević, H. *Mali, veliki kreativci*, u : *Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske* (22 ; 2010 ; Zagreb): zbornik radova, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2010.
16. Stropnik, A. *Knjižnica za nove generacije : virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.
17. Šeligo, B. *Krenimo odgajati čitatelja i stvarati korisnike školske knjižnice*, u: *Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske* (23 ; 2011 ; Osijek): zbornik radova, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2011.
18. Špiranec, S., Banek Zorica, M. *Informacijska pismenost : teorijski okvir i polazišta*. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta, 2008.
19. UNESCO (1999). *Manifest za školske knjižnice*. Preuzeto s: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/unesco.htm> (10. 6. 2015.).
20. Zovko, M. *Važnost čitanja*, u: *Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske* (23 ; 2011 ; Osijek): zbornik radova, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2011.